

Naar een leerwerkplek:
ervaringen van allochtone
studenten en hun begeleiders

Onder de loep, nr. 5
Opbrengsten uit het lectoraat
Lesgeven in de multiculturele school

Mylène Hanson

Naar een leerwerkplek: ervaringen van allochtone studenten en hun begeleiders

Dit onderzoek werd uitgevoerd in opdracht van SBO Full Color II.

Vooraf

Dit onderzoek beoogt een analyse te leveren van de problematiek en succesfactoren m.b.t. het verwerven van een leerwerkplek en het functioneren op die leerwerkplek door studenten uit etnische minderheidsgroepen. Aansluitend worden adviezen geformuleerd om de gevonden knelpunten weg te nemen.

Aanleiding

De Nederlandse samenleving wordt steeds heterogener en daarmee ook de leerlingenpopulatie in het onderwijs. Landelijk bedraagt het aantal allochtone leerlingen in het VO inmiddels 14%. Het aantal allochtone docenten daarentegen is 2,5%. In de vier grote steden gaat het om nog veel grotere aantallen leerlingen, maar ook daar blijft het percentage onderwijspersoneel ver bij achter. Uit de cijfers blijkt dat het personeelsbestand in het voortgezet onderwijs nog lang geen afspiegeling is van de leerlingenpopulatie.

In Full Color I, een project van het Sectorbestuur Onderwijsarbeidsmarkt, is in de periode 1999 – 2003 een vijftal projecten uitgevoerd om de instroom en doorstroom van allochtone studenten op de lerarenopleidingen te vergroten. Dit project heeft een belangrijke bijdrage geleverd aan de aandacht voor allochtonen voor de klas (Full Color II, 2004)

Als vervolg op Full Color I, is in 2004 Full Color II van start gegaan met als een van de belangrijkste doelen de uitval van allochtone studenten op de lerarenopleidingen te halveren. De uitval van niet-westerse allochtone studenten op de PABO en de eerste- en tweedegraads lerarenopleidingen is groot, namelijk 44%. Ter vergelijking: onder autochtone studenten is de uitval 23% (PABO) en 30% (eerste- en tweedegraads lerarenopleiding.)

Een belangrijke oorzaak van de uitval is het vinden van en functioneren in de stage. Full Color II beoogt onder andere dan ook om de problemen in de stage aan te pakken. (Full Color II, 2004)

Op de Archimedes lerarenopleiding van de Hogeschool Utrecht maakt het leren op de werkplek structureel onderdeel uit van het opleidingsprogramma van de Archimedes Lerarenopleiding. De ontwikkeling van beroepscompetenties vindt voor een groot deel op de opleidingsschool plaats. Het is de bedoeling dat de student al vanaf het eerste jaar betaald of onbetaald werkzaam is als medewerker van een VO-school of BVE-instelling. (Zie ook www.samenopleiden.nl). De opleidingsschool speelt een belangrijke rol bij het opleiden, begeleiden en het beoordelen. Het niet beschikken over een leerwerkplek betekent daarom een ernstige belemmering in de studievoortgang van de student.

Op verschillende plaatsen is gesignaleerd dat een aantal allochtone studenten relatief meer moeilijkheden ondervindt bij het vinden van en functioneren op een leerwerkplek.

Deze signalen komen uit de opleidingsteams (studieloopbaanbegeleiders (SLB); instituutsbegeleiders (IB) ; teamleiders (TL)), en van de organisatie en coördinatie van het werkpleklernen.)

Het aantal studenten uit etnische minderheidsgroepen binnen Archimedes Lerarenopleiding bedraagt nu 18% (cijfers uit 2005) en zal gezien de demografische ontwikkelingen toenemen. Als de Archimedes Lerarenopleiding ook deze groep optimale kansen wil bieden op een succesvol studietraject is, het van groot belang het verwerven van en het leren op de werkplek te verbeteren. Deze problematiek is niet uniek voor Utrecht; de analyse is daarom ook voor andere hogescholen relevant.

Begrippenlijstje

In het vervolg van dit rapport wordt gebruik gemaakt van nieuw jargon rond de nieuwe opleidingsvormen. Ter verheldering daarvan dient het volgende lijstje:

- opleidingsschool: school waar de student een werkplek heeft
- contractschool: opleidingsschool
- opleiding: het instituut waar de student studeert
- leerwerkplek: (betaalde of onbetaalde) stageplek met grotere verantwoordelijkheden voor de student.
- begeleider: begeleider van de opleiding die de student begeleidt. Dat kan een studieloopbaanbegeleider zijn (SLB'er) of een interne begeleider (IB'er)
- werkplekbegeleider (WB): docent die de student op de leerwerkplek begeleidt

Doel van het onderzoek

Met dit onderzoek willen we inzicht krijgen in de knelpunten die zich voordoen zowel van de kant van de student, als van de opleidingsschool en van de lerarenopleiding. Tevens willen we ook inzicht verwerven in good practices en oplossingen.

Onderzoeksvragen

- Welke knelpunten en good practices komen studenten tegen bij het zoeken naar en functioneren op de werkplek?
- Welke knelpunten en good practices komen werkplekbegeleiders tegen bij het aannemen van en de begeleiding van studenten uit etnische minderheidsgroepen?
- Welke knelpunten en good practices komen begeleiders op de opleiding tegen bij
 - o de voorbereiding van studenten op het zoeken van een leerwerkplek?
 - o het bespreken van hun ervaringen met het functioneren op de werkplek?

Het verkregen inzicht vormt de basis voor een advies aan HBO-opleidingen i.c. de lerarenopleiding om de begeleiding van allochtone studenten bij het werkplekleren te optimaliseren. De adviezen zijn in eerste instantie bedoeld voor managementteams, innovatieteams, decanen en stagebureaus van lerarenopleidingen. Daarnaast zijn adviezen voor opleidingsscholen geformuleerd en ten slotte enkele adviezen voor de overheid.

Aanpak

De dataverzameling is uitgevoerd via semi-gestructureerde interviews met veertien studenten, zes begeleiders (interne begeleiders of studieloopbaanbegeleiders van de opleiding) en zes werkplekbegeleiders.

Het onderzoek richt zich op twee thema's:

A: het verwerven van een leerwerkplek

B: het functioneren op de leerwerkplek

Thema's die daarbij centraal hebben gestaan zijn:

- Problemen/kansen bij het vinden van een leerwerkplek.
- Begeleiding op de opleiding
- Functioneren en begeleiding op de leerwerkplek.
- Informatie over studieplanning en het vinden van een leerwerkplek
- Activiteiten die kunnen worden ondernomen om belemmeringen en problemen weg te nemen.

De informanten

In totaal hebben veertien studenten, zes IB/SLB'ers en zes WB'ers deelgenomen aan het onderzoek.

Bij de selectie van de studenten heeft een aantal criteria meegespeeld: ongeveer gelijk aantal mannen en vrouwen, verschillende etnische achtergronden, verschillende studierichtingen, verschillende fasen in de opleiding en verschillende verblijfsduur in Nederland. Ook is er geselecteerd op studenten met zowel positieve als negatieve ervaringen betreffende werkplekklaren.

Het grotere aantal interviews met studenten Wiskunde wordt verklaard vanuit de relatief grote vertegenwoordiging van studenten Wiskunde van allochtone afkomst.

Sommige studenten vielen onder dezelfde IB/SLB'er. Om praktische redenen (bereikbaarheid) is gekozen om een selectie te maken van zes WB'ers.

Deelnemende studenten:

Naam	Studierichting	jaar	leeftijd	Herkomstland	In Nederland sinds
Shadi	Wiskunde	2 ^e	40?	Iran	2002
Etiënne	Wiskunde	1 ^e	35	Congo-Brazzaville	1999
Bilal	Wiskunde	1 ^e	27	Marokko	2003
Mehmed	Engels	3 ^e	22	Sierra Leone	2000
Siham	Omgangskunde	2 ^e	25	Marokko	1989
Yousra	Scheikunde	2 ^e	35	Marokko	1997
Elif	Wiskunde	2 ^e	28	Turkije	2001
Driss	Engels	3 ^e	23	Ouders Marokko Student Nederland	Geboorte
Fuat	Wiskunde	2 ^e	23	Turkije	2002
Yassin	Frans	4e	26	Marokko	2000
Kabarira	Frans	4e	32	Burundi	1998
Nada	Geschiedenis	2e	20	Syrië	1997
Samira	Engels	2e	19	Ouders Marokko Student Nederland	Geboorte
Jamal	Frans	1e	25	Marokko	12-1999

Resultaten

Omdat de ervaringen van de studenten uitgangspunt zijn van dit onderzoek staan de uitwerking van de verzamelde gegevens betreffende de student centraal. Voor een duidelijk overzicht zullen deze in eerste instantie schematisch worden uitgewerkt.

Om verschillende perspectieven zichtbaar te maken wordt het schema in een lopende tekst toegelicht en waar nodig aangevuld met commentaren van SLB/IB-ers en/of WB'ers.

De interviews

De interviews met de studenten duurden minimaal een uur, maar liepen vaak uit tot anderhalf uur. Het bleek dat studenten vaak wat langer tijd nodig hadden om expliciet te worden over hun negatieve ervaringen. In het begin van het interview spraken zij daarover in meer algemene termen, later in het interview konden zij hun ervaringen en gevoelens explicieter benoemen en meer voorbeelden geven. Om inzicht te geven in de reacties van de studenten is een aantal uitspraken van deze aard in de tekst geciteerd.

Ook de interviews met de interne begeleiders en studieloopbaanbegeleiders van het instituut liepen uit en duurden een uur tot 75 minuten. Opvallend was dat een deel van de begeleiders zich aan het begin van het gesprek enigszins defensief opstelde. Pas later in het gesprek kregen zij een meer open houding en toonden zij bereidheid om zich in de situatie van de ondervraagde studenten te verplaatsen.

De interviews met de werkplekbegeleiders werden grotendeels telefonisch afgenomen en duurden een half uur tot 45 minuten. Vijf van de zes ondervraagde werkplekbegeleiders waren ronduit positief over de student die zij begeleidde. Een werkplekbegeleider had een meer negatieve houding en had enigszins kritiek op de student.

Resultaten studenten schematisch

Naam	Problemen bij vinden leerwerkplek.	Mening over begeleiding HU.	Functioneren op leerwerkplek. Ervaring met begeleiding opleidingsschool.	Informatie over studieplanning en het vinden leerwerkplek.
Shadi	Ja, na ±12 sollicitaties geen uitnodiging.	Te weinig gesprekken met begeleider. Deze geeft weinig concrete hulp.	Geen leerwerkplek.	Weet niet waar informatie te halen en heeft geen inzicht in planning werkplekleren.
Etiënne	Na zes sollicitaties aangenomen op school, maar niet zijn 1 ^{ste} keus. Aangenomen op school voor Nieuw Leren die moeilijk stagiaires kan vinden.	Redelijk tevreden, maar vindt dat begeleiders en docenten te weinig rekening houden met buitenlandse studenten.	Positieve ervaring, leert veel van begeleiding. Vindt echter werkdruk te hoog.	Zijn partner is medewerker aan HU, geeft hulp bij zoeken van praktische informatie.
Bilal	Nee.	Zeer tevreden over IB'er. Deze besteedt veel gerichte aandacht aan student.	Voorheen zeer tevreden over begeleiding. Heeft veel geleerd. Krijgt van huidige begeleider te weinig feedback.	Heeft geen moeite met vinden van informatie.

Mehmed	Ja, na ±15 sollicitaties geen uitnodiging.	Heeft behoefte aan meer begeleiding en hulp bij vinden leerwerkplek.	Geen leerwerkplek.	Weg naar informatie is duidelijk.
Siham	Nee.	Tevreden over begeleiding.	Positieve ervaringen op leerwerkplek, Zeer tevreden over begeleiding op leerwerkplek.	Heeft geen moeite met vinden van info.
Yousra	Ja, 3 maanden lang gesolliciteerd zonder resultaat.	Heeft meer behoefte aan begeleiding. Vindt dat begeleiders te weinig op de hoogte zijn van programma student. Heeft behoefte aan praktische hulp en tips om leerwerkplek te vinden. Vindt dat begeleiders te weinig rekening houden met situatie allochtone student.	Krijgt te weinig kennis over structuur en regels van de opleidingsschool. Weet bijv. niet hoe om te gaan met conflictsituaties. Heeft behoefte aan duidelijke structuur. Is onzeker over hoe zij zich als leerkracht moet opstellen binnen de school en in de klas.	Heeft veel moeite met vinden van praktische informatie over studieplanning en werkplekieren.
Elif	Ja, 4 maanden lang gesolliciteerd zonder resultaat.	Vindt dat begeleiders meer actief moeten begeleiden en zelf gesprekken moeten initiëren. Begeleiders moeten op de hoogte zijn van de studieplanning van de student.	Positieve ervaringen met begeleiding op opleidingsschool. Geeft aan dat er geen contact is tussen begeleiders van opleiding en opleidingsschool.	Heeft moeite met vinden van juiste informatie op het gebied van werkplekieren en studieplanning.
Driss	Nee	Tevreden over begeleiding.	Positief over begeleiding, maar vindt werkdruk op opleidingsschool te hoog.	Heeft geen moeite met vinden info.
Fuat	Ja/nee. In 1 ^{ste} jaar moeite gehad met vinden van leerwerkplek, maar 2 ^e jaar niet.	Tevreden over begeleiding. Heeft van huidige begeleider veel zelfvertrouwen gekregen. Vindt houding van een aantal docenten te nonchalant: zij begrijpen niet waar allochtone studenten tegenaan lopen en bieden geen praktische oplossingen.	Tevreden over begeleiding op leerwerkplek. Door positieve feedback en positieve ervaringen heeft hij meer zelfvertrouwen gekregen.	Geen moeite met vinden van info.
Yassin	Ja, na ± 40 sollicitaties geen uitnodiging.	Mist hulp bij vinden leerwerkplek.	Tevreden over begeleiding. Door feedback en verbeterpunten maakt hij positieve ontwikkeling door. Vindt echter werkdruk op opleidingsschool te hoog.	Vindt de studiegids duidelijk, maar informatie daarin over werkplekieren onduidelijk.
Kabarira	Ja, na ±10 sollicitaties geen uitnodiging. Heeft geen netwerk.	De administratie en info over studieplanning lijkt bij begeleiders niet op orde. IB-ers moeten ook meer bezoeken brengen aan opleidingsschool.	Tevreden over begeleiding, kan iedereen aanspreken en docenten nemen de tijd voor uitleg.	Heeft moeite met vinden van info over studieplanning.

Nada	Nee, heeft netwerk.	Op een enkeling na komen de begeleiders druk en niet relaxed over, je stapt er daarom niet makkelijk op af	Vindt dat WB'er ook degene moet zijn die in de klas aanwezig is en feedback geeft. Heeft behoefte aan regels voor studenten op leerwerkplek. Wat kun je verwachten en wordt er van je verwacht op de opleidingsschool? Geeft duidelijk haar behoeften aan en vraagt om verbetering situatie. Is op dit moment wel tevreden over begeleiding.	Is goed geïnformeerd en durft te vragen.
Samira	Nee, heeft netwerk.	Vindt dat begeleiders pro-actief moeten begeleiden en voortgang van student nauwlettend moeten volgen. Heeft behoefte aan bespreking van werkplekklaren met SLB'er, dus iemand met hetzelfde vakgebied. IB'er kan haar weinig praktische hulp bieden m.b.t. vragen over leerwerkplekpraktijk. SLB'er is te weinig op de hoogte van functioneren op de leerwerkplek	In eerste instantie ontevreden over begeleiding: WB'er heeft ander vakgebied. Docent Engels heeft autoritaire manier van lesgeven die niet strookt met de manier waarop zij geleerd heeft en wil omgaan met leerlingen	Heeft moeite met planning studie.
Jamal	Ja, na ±10 sollicitaties geen uitnodiging.	Begeleiders moeten meer pro-actief begeleiden en op de hoogte zijn van problemen student. Begeleiders moeten praktische hulp bieden.	Student heeft te weinig taken gekregen en heeft geen coachings- of feedbackgesprekken gehad. Daardoor heeft hij geen studiepunten ontvangen voor zijn werkplekstage.	Vindt de studiegids lastig te lezen, niet qua taal, maar qua vorm. Weet niet wanneer hij wat moet doen.

Toelichting resultaten

De vier in dit schema besproken onderwerpen worden hieronder nader toegelicht en voorgelegd aan en becommentarieerd door de ondervraagde IB'ers en WB'ers.

Vinden van een leerwerkplek

Studenten

Van de veertien ondervraagde studenten hebben er zeven grote problemen ondervonden met het vinden van een leerwerkplek en daardoor studievertraging opgelopen. Twee van de veertien studenten geven aan wat minder grote problemen te hebben gehad, bijvoorbeeld alleen in het eerste jaar, of hebben wel een leerwerkplek gevonden, maar op een schooltype dat niet hun eerste keus was. Vijf studenten melden niet of weinig moeite te hebben gehad met het vinden van een leerwerkplek.

Wanneer we de gegevens nader bestuderen wordt zichtbaar welke studenten geen of weinig problemen hebben ondervonden en welke studenten veel moeite hebben gehad met het zoeken van een leerwerkplek. Siham, Driss, Nada en Samira, (namen nog veranderen) die geen problemen ondervonden, hebben hun middelbare schoolperiode doorlopen in Nederland (Driss en Samira zijn hier geboren), en zijn goed op de hoogte van het Nederlandse schoolsysteem. Zij weten op welke scholen ze kans maken om te worden uitgenodigd voor een sollicitatiegesprek: op een multiculturele VMBO-school of op scholen voor Het Nieuwe Leren, waar men moeite heeft met het vinden van stagiaires. Bovendien beschikken Siham, Nada en Samira over een netwerk en hebben in het eerste jaar via hun eigen netwerk een leerwerkplek gevonden. In hun tweede jaar hebben zij een leerwerkplek gevonden op een VMBO-school of een school voor Het Nieuwe Leren. Daarbij hadden zij het geluk dat hun IB'er tevens school-IB'er was en nauwe contacten had met de scholen waar zij zijn aangenomen. De IB'er bemiddelde in meer of mindere mate tussen de student en de school.

Bilal meldt dat hij van zijn begeleiders veel informatie heeft gekregen over het zoeken naar een leerwerkplek, is op tijd begonnen met zoeken, heeft de banenmarkt bezocht en heeft een school gevonden op de website www.samenopleiden.nl.

Fuat en Etiënne, die iets meer moeite hadden met het zoeken naar een leerwerkplek geven aan goed te zijn begeleid op de opleiding. Etiënnes Nederlandse partner, die werkzaam is in een ondersteunende functie op de HU, heeft hem veel achtergrondinformatie gegeven en geholpen met het schrijven van een sollicitatiebrief.

Andere studenten die uiteindelijk na veel moeite een leerwerkplek hadden gevonden en deze in hun volgende jaar wilden continueren werden door hun begeleiders geadviseerd toch een andere opleidingsschool te zoeken in verband met de eenzijdige ervaring die zij zouden opdoen. De studenten ervoeren dit als teken van onbegrip voor hun situatie.

Naast het oplopen van studievertraging brengt het niet vinden van een leerwerkplek veel stress met zich mee en een grote onzekerheid over de toekomst, wanneer de student afgestudeerd is en een baan wil vinden. Drie studenten hebben serieus overwogen om vanwege stress door studieproblemen als deze, hun studie af te breken.

Tijdens de interviews met de studenten is ingegaan op de mogelijke oorzaken van de moeilijkheden bij het vinden van een leerwerkplek. Hoewel de meeste studenten niet graag het woord 'discriminatie' in de mond wilden nemen hadden zij toch sterk het vermoeden dat hun buitenlandse afkomst de hoofdoorzaak was. Yassin: "*Misschien vinden ze je naam niet leuk of*

denken ze dat je de Nederlandse taal niet goed beheerst". Het onderwerp wordt wel vaak besproken onder allochtone medestudenten, die ook soortgelijke ervaringen hebben. Het baart hen grote zorgen, zowel voor hun studie als voor de toekomst.

Een andere oorzaak die studenten noemen is het te laat beginnen met solliciteren. Mogelijke verklaring hiervoor is dat studenten tijd nodig hebben om inzicht te krijgen in hun studie, of het gebrek aan informatie over hun studieplanning. Ook blokkades voor het solliciteren, door onder andere het gevoel te hebben niet voldoende Nederlands te beheersen, kan leiden tot het vooruitschuiven van sollicitatieacties. Elif: *"Het eerste blok moest ik heel erg wennen en me wegwijs maken door de opleiding. Daardoor ben ik pas het tweede blok gaan zoeken, maar toen bleken alle vacatures al vervuld."*

Een aantal studenten noemt dat hun begeleiders hen te weinig coachen op hun kwaliteiten. Tijdens de begeleiding wordt vooral ingegaan op hun tekortkomingen, bijvoorbeeld door enkel over taalproblemen te praten.

Begeleiders: Interne begeleiders en studieloopbaanbegeleiders

Alle begeleiders vinden dat hun studenten in eerste instantie zelf verantwoordelijk zijn voor het vinden van een leerwerkplek, dat hoort bij het nieuwe model van de opleiding.

Drie van de zes ondervraagde begeleiders erkennen duidelijk de lastige situatie van hun allochtone studenten en proberen door middel van praktische informatie en gesprekken de student hulp te bieden bij het vinden van een leerwerkplek. De ene begeleider werkt aan vergroting van de zelfsturing van de student, de ander biedt meer praktische hulp, bijvoorbeeld door contacten met opleidingscholen en eventueel bemiddeling. Wat dit laatste betreft geeft de begeleider aan dat dit eigenlijk niet tot zijn taak behoort, maar hij wil voorkomen dat de student te veel studievertraging oploopt en gedemotiveerd raakt.

De andere drie begeleiders geven aan niet of weinig op de hoogte te zijn van de problemen van hun studenten en zeggen hun allochtone studenten op dezelfde manier te behandelen als hun Nederlandse studenten. Bij het noemen van onderwerpgerelateerde problemen bij studenten reageerden zij verbaasd.

De meerderheid van de ondervraagde SLB/IB-ers denkt dat taalproblemen de hoofdoorzaak zijn van het niet vinden van een leerwerkplek. Een deel van hen vindt dat tijdens de intake van de opleiding strenger geselecteerd moet worden op beheersing van de Nederlandse taal, zodat studenten niet achteraf in de problemen komen. Discriminatie op de arbeidsmarkt wordt niet genoemd.

Twee begeleiders geven aan vanuit de opleiding meer geïnformeerd te willen worden over de problematiek van allochtone studenten en de manier waarop zij daarmee om kunnen gaan.

Werkplekbegeleiders

Vier van de zes WB'ers van verschillende opleidingsscholen geven aan dat hun school positief staat tegenover de etnische achtergrond van studenten. Zij hebben bewust een allochtone student binnengehaald om de volgende redenen:

School voor Nieuwe Leren: *"Etiënne heeft een stuk geschiedenis en heeft andere dingen meegemaakt dan mijn leerlingen. Ik heb hem gevraagd of hij dat wil delen met de leerlingen, omdat dat voor hen heel interessant is en hun horizon verbreedt".*

VMBO-school: *“de school vindt het belangrijk dat er allochtone docenten rondlopen, omdat wij een multiculturele school zijn. Siham heeft zowel dingen van de Marokkaanse als de Nederlandse cultuur meegekregen en kon daardoor met alle kinderen goed omgaan. Siham begreep veel sneller problemen van allochtone leerlingen en kon daar adequaat op reageren. Dat missen Nederlandse stagiaires en sommige Nederlandse docenten vaak en raken juist daardoor in conflictsituaties. Ik ben zeer positief over het functioneren van Siham”.*

Secretariële opleiding: *“Jamal is tweetalig en heeft daardoor een hele goede Franse uitspraak. Dat vond ik belangrijk voor mijn studenten”.*

HAVO-VWO-school: *“wij zijn een vrij witte school en bij ouders bestaan vooroordelen over allochtonen. Voor onze school is het goed dat er buitenlandse mensen binnenkomen om die vooroordelen weg te nemen”.*

Voor de andere twee begeleiders is de achtergrond van de student geen issue. Tijdens het interview zeggen zij het volgende:

School voor Nieuwe Leren: *“Wij kijken niet naar de achtergrond van de student, maar naar de kwaliteit van de student en of de manier waarop we hier werken past bij de student. We zoeken naar de beste student, voor de rest maakt het niet uit”.*

School voor Nieuwe Leren (zelfde school, andere WB'er): *“Een student is een student, ik behandel iedereen hetzelfde. Je moet hetzelfde zijn als een Nederlandse student”.*

Begeleiding op de opleiding

Studenten

Het tweede onderwerp dat in de interviews aan de orde kwam was de begeleiding op de opleiding. De studenten is gevraagd wat hun ervaringen waren met betrekking tot de begeleiding van interne begeleiders of studieloopbaan begeleiders. Zij gaven hier hun mening over en formuleerden ideeën voor verbetering van de begeleiding.

Acht van de veertien studenten zeggen een meer proactieve begeleiding en praktische hulp nodig te hebben bij het vinden van een leerwerkplek. Zij willen meer gesprekken met hun begeleiders, die niet alleen op initiatief van de student moeten worden georganiseerd. Elf van de veertien studenten vinden daarnaast dat begeleiders en docenten in meer of mindere mate de situatie van allochtone studenten onderschatten. Volgens hen beseffen begeleiders en docenten niet tegen welke problemen allochtone studenten kunnen aanlopen en bieden begeleiders te weinig praktische hulp. De drie studenten die wel tevreden zijn over hun begeleiding melden dat hun begeleiders wel praktische hulp bieden, bijvoorbeeld bemiddelen bij het zoeken van een leerwerkplek, rekening houden met hun taalniveau, persoonlijke aandacht geven en rekening houden met wat klassikaal of met de student alleen besproken wordt. Een studente vindt dat begeleiders en docenten geen open houding uitstralen, maar impliciet laten merken dat ze geen tijd hebben. Dit werkt niet uitnodigend voor de student om vragen te stellen of een afspraak voor een gesprek te maken. Dit wordt, iets minder expliciet, ook door een paar andere studenten opgemerkt. Nada zegt daarover: *“Ik vind de meeste begeleiders druk en niet relaxed overkomen, dus als ik wat wil vragen voel ik ook van, nou laat maar zitten”.*

IB/SLB'ers

Aan de betrokken IB'ers en SLB'ers is gevraagd naar hun begeleidingsactiviteiten en hun ervaringen met allochtone studenten.

Drie begeleiders geven aan dat hun allochtone studenten moeite hebben met het boven tafel brengen van hun problemen of wensen. Verder wordt bij enkele studenten een gebrek aan vertrouwelijkheid en openheid genoemd, waardoor begeleiders geen accurate hulp zouden kunnen bieden. Zij vinden dat de student zelf het initiatief moet nemen om een afspraak te maken voor een gesprek of om studieproblemen te bespreken.

De drie begeleiders die wel rekening houden met de situatie van hun allochtone studenten zijn op de hoogte van cultuurspecifieke manieren van omgang. Ze noemen bijvoorbeeld dat zij bepaalde studenten niet in de groep ergens op aanspreken, maar de studenten daarvoor even apart nemen. Geslotenheid of onzekerheid bij de student proberen zij ook meer te begrijpen vanuit de situatie en achtergrond van de student. Verder knopen zij informele praatjes aan in de wandelgangen, om ook op die manier signalen van studenten op te vangen.

Alle begeleiders geven aan tijd te kort te komen voor de begeleiding van hun studenten. Een groot deel van die begeleiding valt buiten de betaalde uren.

Begeleiding en functioneren van de student op de leerwerkplek

Aan de studenten is gevraagd hoe zij hun begeleiding op de leerwerkplek ervaren en wat hun ervaringen zijn met het functioneren op de leerwerkplek.

Studenten

De begeleiding op de leerwerkplek bestaat voornamelijk uit coachings- en feedbackgesprekken die wekelijks plaatsvinden met de werkplekbegeleider. Door middel van het formuleren van verbeterpunten werkt de student aan zijn ontwikkeling als opleider.

Acht van de veertien studenten zijn positief over de begeleiding op de leerwerkplek en geven aan veel praktische ervaring op te doen en een positieve ontwikkeling door te maken. De studenten op de contractscholen zijn over het algemeen positief over het werkplekleren, met name over het volwaardig deel uitmaken van het schoolteam.

Drie van de veertien studenten merken dat hun etnische achtergrond en de daarmee gepaard gaande kwaliteiten positief gewaardeerd worden, de overigen hebben daar niet 'n idee van.

De vier studenten, die minder tevreden zijn over hun begeleiding noemen het gebrek aan inzicht in regels, structuur en afspraken op de opleidingsschool. Dit, en het feit dat zij geen eigen ervaring hebben met het doen en laten op een Nederlandse middelbare school brengt onzekerheden met zich mee op het gebied van de rol als aankomend opleider: welke afstand houd ik tot de leerlingen, hoe moet ik reageren in conflictsituaties, welke toon voer ik bij de kinderen, welke regels kan ik volgen? Behalve bij de onderinstromers, die dus al lange tijd in Nederland wonen, werd dit als belangrijk probleem genoemd. Yousra zegt bijvoorbeeld: *"Ik had weinig kennis over de structuur van de opleidingsschool. De lijnen waren me niet duidelijk. Ik kom uit een andere cultuur dus heel veel dingen zijn voor mij niet vanzelfsprekend. Daar werd ik heel onzeker van. Doe ik het goed, doe ik het niet goed? Hoe ga ik met collega's om? Hoe ga ik om met een zorgleerling?"*

Een aantal studenten noemt ook het gebrek aan ervaringskennis over het Nederlandse schoolsysteem als een belangrijk euvel. Yassin: *"Ik had bij onderwijskunde wel iets geleerd over het Nederlandse onderwijssysteem, maar ik had geen idee hoe het draait op een Nederlandse school, ik kende de werkelijkheid niet"*. Étienne: *"Ik wist niet wat precies de basis was van de kinderen op deze school, wat hun niveau precies was en wat ze wel en niet hadden gehad"*.

Verder noemen drie studenten als probleem dat hun werkplekbegeleider niet in de klas aanwezig was en daarom geen gerichte feedback kon geven. Een student meldt dat hij daarnaast te weinig taken heeft gekregen en dat door het gebrek aan coachingsgesprekken zijn stage hem geen studiepunten zal opleveren. Een andere student meldt dat zij niet kon omgaan met de autoritaire manier van lesgeven van haar WB'er.

Drie van de studenten die verder wel positief zijn over hun begeleiding vinden dat de werkdruk op hun school te hoog is en dat zij ingezet worden op taken die niet onder hun verantwoordelijkheid vallen, bijvoorbeeld het ontwikkelen van lesmateriaal. Opvallend is dat zij alle drie een leerwerkplek hebben op scholen voor Het Nieuwe Leren. Omdat de ondervraagde studenten meestal al lang blij zijn met de gevonden leerwerkplek, zullen zij over het algemeen niet veel eisen stellen aan de leerwerkplek.

Studenten die niet op een contractschool werken zijn er niet van op de hoogte of hun WB'er contact heeft met hun IB/SLB'er, maar hebben het vermoeden van niet.

WB'ers

Aan de betrokken WB'ers zijn vragen voorgelegd over het functioneren van de student, zijn rol als begeleider en zijn houding/de houding van de school met betrekking tot de etnische achtergrond van de student.

Vijf van de zes WB'ers geven aan hun studenten regelmatig te hebben gecoacht op praktische vaardigheden. Een van de WB'ers zegt niet in staat te zijn geweest de student te begeleiden, omdat zij niet op hetzelfde tijdstip als de student in de groep aanwezig was.

Alle zes de WB'ers zijn positief over de ontwikkeling van de studenten. Zij vonden dat zij zowel op het gebied van inzichten als didactische en pedagogische vaardigheden zeer goed vooruit waren gegaan. Genoemd wordt verder de enorme motivatie van de studenten en hun positieve houding ten opzichte van de leerlingen. Wel wordt er over vier studenten gemeld dat zij kampten met onzekerheid, een afwachtende houding en een zekere mate van geslotenheid, hoewel dat in de loop van de tijd verbeterde.

Over een student wordt gemeld dat zijn Nederlandse taal niet voldoende was en dat de kinderen hem niet begrepen. (Vreemd genoeg was dat een van de studenten van wie ik vond dat hij als een van de besten het Nederlands beheerste, MH). De betreffende WB'er noemde ook zijn aanvankelijke gebrek aan het kunnen omgaan met kritiek en zijn starheid. Verder vond zij dat de student te weinig initiatief toonde om vragen te stellen en hij moeilijk nee kon zeggen tegen nieuwe klussen. Dit verbeterde echter in de loop van de stage.

De WB'er gaf in het interview aan geen rekening te willen houden met de achtergrond van de student: *"Je moet hetzelfde zijn als een Nederlandse student. Een student is een student en ik behandel je hetzelfde. Je woont nu in Nederland en dat is nu dus je hoofdtaal. Hier gelden de Nederlandse normen en waarden"*. Opvallend was dat deze WB'er zelf afkomstig was van de Nederlandse Antillen, zij vrij hakkend sprak, niet expliciet was (ik moest haar telkens om opheldering vragen, MH) en met een accent sprak.

Sommige opleidingsscholen hebben een contract/samenwerkingsverband met de Faculteit Educatie. Op deze scholen bestaat er duidelijkheid over de doelen en eisen van de opleiding en wordt daar op de leerwerkplek rekening mee gehouden. Op de scholen die niet onder zo'n

contract vallen, bestaat er bij de werkplekbegeleiders geen duidelijkheid omtrent de doelen en eisen van de opleiding. Deze WB'ers melden daar niet of nauwelijks informatie over te hebben gekregen en ook geen contact hebben met een begeleider van de opleiding, terwijl ze dit wel graag willen. Volgens hen hadden ze op die manier de student beter kunnen begeleiden. Over het algemeen is het de opleidingsschool die werkzaamheden aanbiedt en het aan de student laat of dit past binnen de eisen van de opleiding.

De WB'ers op scholen die geen samenwerkingsverband hebben met de opleiding gebruiken nog steeds de term 'stage', het woord leerwerkplek zegt hen niets. Een stage voor iemand van de HU of van een andere opleiding is voor hen in principe hetzelfde.

Informatie over studieplanning en het vinden van een leerwerkplek

Studenten

Zeven van de veertien studenten geven aan moeite te hebben met het vinden van de juiste informatie over werkplekieren. Dit zijn alle zeven studenten die sinds relatief kortere periode in Nederland zijn. Drie van deze studenten zijn niet op de hoogte van faciliteiten als de website www.samenopleiden.nl, banenmarkten en het jobcentre. De studenten geven aan dat zij zich moeilijk wegwijs kunnen maken door de schriftelijke of digitale informatie over dit onderwerp of zijn niet op de hoogte waar deze informatie te verkrijgen.

De studenten noemen behoefte te hebben aan meer mondelinge informatieoverdracht door middel van gesprekken met hun begeleider. De studenten geven verder aan dat zij het moeilijk vinden om te vragen naar informatie die verondersteld wordt bij hen bekend te zijn. Zij willen niet dom overkomen bij hun begeleiders of docenten. Elif zegt daarover: *"Je voelt je al dom overkomen omdat je de taal niet echt goed spreekt en ik wil de docenten niet het gevoel geven dat ik niks kan. Daarom heb ik moeite om dingen te vragen."* Informatie wordt om die reden vaak gevraagd aan medestudenten, maar deze missen overzicht in de studieplanning van hun medestudent en zijn ook niet altijd van alles op de hoogte.

De meeste ondervraagde studenten waren niet geïnformeerd over ondersteunende faciliteiten van de opleiding zoals taalondersteuning en sollicitatietraining, of waren te laat met de aanmelding daarvoor.

SLB - IB'ers

De ondervraagde SLB/IB'ers vinden dat er in principe voldoende informatie beschikbaar is voor studenten om te weten op welke manier een leerwerkplek kan worden gevonden en wat te doen bij problemen. Ze vinden zelfsturing een belangrijk onderdeel van de opleiding. Drie van de zes begeleiders gaan er niet van uit dat de student ook mondeling extra kan worden geïnformeerd. Aangenomen wordt, dat de student voor eventuele onduidelijkheden zelf bij de begeleider zal aankloppen. Mogelijke onduidelijkheden worden in principe niet gecheckt.

Drie van de zes begeleiders nemen aan dat de WER-bijeenkomsten voldoende informatie opleveren voor de student. De drie anderen praten wel vaak na de bijeenkomsten met de studenten en geven waar nodig extra informatie.

Niet alle begeleiders zijn op de hoogte van ondersteunende faciliteiten voor allochtone studenten en de benodigde planning daarvan voor de student.

Conclusie: knelpunten en elementen van good practice op een rijtje

Om aanbevelingen te kunnen geven aan de opleiding is het belangrijk om de knelpunten en de elementen van good practice nog eens op een rijtje te zetten. Welke knelpunten kwamen de hierboven besproken studenten tegen tijdens hun zoektocht naar en het functioneren op de leerwerkplek en welke perspectieven nemen hun begeleiders (IB'er / SLB'er en /of WB'er) hierover in?

Knelpunten

Uit het onderzoek is naar voren gekomen dat er wel degelijk problemen bestaan en dat daarbij een onderscheid te maken is tussen knelpunten die gelden voor zowel onderinstromers als neveninstromers en problemen die specifiek gelden voor neveninstromers.

Onderinstromers en neveninstromers

De tijdfactor

De meeste studenten vonden dat er binnen de opleiding te weinig tijd werd ingepland voor begeleiding, waardoor begeleiders niet tijdig hulp konden bieden bij problemen. Ook begeleiders klagen over een tekort aan begeleidingsuren.

Onderschatting van het probleem

Een groot deel van de ondervraagde studenten is van mening dat begeleiders de situatie van allochtone studenten en de knelpunten die zich tijdens hun studie voordoen onderschatten. Uit de interviews kwam naar voren dat begeleiders op de opleiding lang niet altijd bekend zijn met stress van studenten/ overwegingen van studenten om de studie te staken. Voor de ondervraagde begeleiders wat dit vaak geen issue.

Opstelling studenten

Een aantal begeleiders vindt dat hun studenten niet assertief genoeg zijn op de opleidingsschool.

Een aantal studenten gaf aan het moeilijk te vinden om extra werkzaamheden af te wimpelen.

Opstelling docenten, veilig leerklimaat

Zowel een deel van de onderinstromers als een deel van de neveninstromers vindt dat lang niet alle docenten en begeleiders binnen de opleiding een open houding uitstralen en een veilige sfeer creëren waarin zij vragen durven te stellen. Mogelijk is hier een verband met de beperkte begeleidingstijd.

Hierover is verdeeldheid tussen de ondervraagde begeleiders. Een deel hiervan is zich er niet van bewust en gaat er van uit dat studenten wel aan de bel zullen trekken als zij vragen of problemen hebben. Een ander deel van de begeleiders geeft aan wel rekening te houden met een meer afwachtende houding van de student of met schroom om vragen te stellen of met problemen te komen.

Ongelijke verdeling over scholen

Het aantal scholen waar de ondervraagde studenten terecht komen is beperkt. De leerwerkplek waar zij een leerwerkplek vonden waren vaak VMBO-scholen of scholen voor Het Nieuwe Leren. Opvallend is dat onderinstromers weten waar ze de meeste kans maken op een leerwerkplek.

Specifieke knelpunten bij neveninstromers

Informatievergaring over kenmerken van de opleiding

Met name de ondervraagde neveninstromers hadden moeite met het zoeken en vinden van informatie over hun studieplanning, zagen vaak 'door de bomen het bos niet meer' en liepen daardoor belangrijke momenten mis, bijvoorbeeld momenten waarop gesolliciteerd moet worden naar een leerwerkplek.

Begeleiders gaan ervan uit dat iedere student zelfstandig relevante informatie kan vinden en zijn niet altijd bekend met beginnersproblemen.

Sollicitatiestrategieën

Voor de ondervraagde neveninstromers zijn weinig op de hoogte van sollicitatiestrategieën, variërend van strategieën om contact te leggen met opleidingsscholen tot het op de hoogte zijn van typen scholen die de meeste kans bieden om te worden aangenomen.

In de opleiding bleek hieraan nauwelijks aandacht te worden besteed.

Informatie over het onderwijssysteem

Een groot deel van de deelnemende studenten mist relevante kennis en informatie over en alledaagse ervaring met het Nederlandse onderwijssysteem, wat gevolgen heeft voor zowel hun sollicitatiestrategieën als het zich positioneren als docent op de leerwerkplek.

Begeleiders binnen het instituut besteden aandacht aan informatie over het Nederlandse onderwijssysteem of verwijzen naar de WER. Er is geen aandacht voor het opdoen van ervaring door studenten in een Nederlandse school (bv. d.m.v. oriënterende stage)

Onzekerheid van studenten

De neveninstromers kampten vaak met onzekerheid, zowel tijdens het zoeken naar een leerwerkplek als op de leerwerkplek zelf. De onzekerheden hadden voornamelijk betrekking op de eigen communicatie en eigen kwaliteiten. Ze komen veelal voort uit onervarenheid met de praktijk van het Nederlandse onderwijs en hun Nederlandse taal die nog in ontwikkeling is. De onzekerheden werkten blokkerend voor sollicitatie, blokkerend naar begeleiders en docenten, niet durven vragen (gezichtverlies) en blokkerend naar leerlingen en collega's op opleidingsschool.

Begeleiders zijn vaak niet in staat om oorzaken te achterhalen en benoemen onzekerheid in termen van taalprobleem of karaktereigenschap van de student. Zo wordt de verantwoordelijkheid geheel bij de student zelf gelegd, terwijl het eigenlijk gaat om een begeleidingsprobleem.

Focus op tekortkomingen

Begeleiders op de opleiding praten over de betreffende studenten voornamelijk in termen van problemen. De ondervraagde studenten vinden dat in de studie vooral gefocust wordt op hun tekortkomingen (bijvoorbeeld: 'je hebt een taalprobleem'), terwijl in competentiegericht onderwijs juist ook hun kwaliteiten zouden moeten worden benadrukt.

Overaccentuering van de taalfactor

Begeleiders noemen vaak de taalproblemen van de student als oorzaak van het niet kunnen vinden van een werkplek. Begeleiders zijn te snel geneigd om de problemen van allochtone studenten als taalprobleem te benoemen. Wat betreft taalvaardigheid hebben begeleiders een beperkte visie op taalvaardigheid: het spreken met een accent, het niet altijd kunnen produceren van grammaticaal correcte zinnen en het moeten zoeken naar woorden en formuleringen.

De studenten zelf waren van mening dat dit inherent is aan het spreken van een tweede taal, hun taal is nog in ontwikkeling. Dit vonden zij zelf geen onoverkomelijke knelpunten. Het taalprobleem dat zij noemden lag meer op het communicatieve vlak: op welke manier spreek je leerlingen en collega's aan, welke communicatieve toon voer je?

Good practice

In sommige gevallen was de IB'er van de studenten tevens school IB'er, die daardoor in meer of mindere mate kon bemiddelen tussen de student en de opleidingsschool.

Bilal, die ook snel aan een leerwerkplek kwam, was binnen de opleiding goed geïnformeerd over zijn studieplanning en het zoeken naar leerwerkplekken. Zijn IB'er hield rekening met cultuur-specifieke manieren van omgang. Bilal is op tijd begonnen met solliciteren en heeft snel een plek gekregen. Ook Fuat is in zijn tweede jaar goed begeleid, is door zijn IB'er pro-actief begeleid en heeft door zijn IB'er meer zelfvertrouwen gekregen. Daardoor is hij snel aan een leerwerkplek gekomen. Uit deze en andere positieve ervaringen zijn aanbevelingen voor verbetering van het werkplekleren te destilleren.

Aanbevelingen

De ontwikkeling van de student tot een startbekwame beroepsbeoefenaar i.c. leraar staat centraal in de opleiding. Het is daarom van groot belang dat de opleiding zich inzet om deze ontwikkeling zo goed mogelijk te begeleiden en dat er rekening gehouden wordt met verschillen tussen individuen.

Tot nu toe is vrij eenzijdig gekeken naar problemen van allochtone studenten binnen de opleiding zonder te kijken naar de context waarin die problemen zich voordoen. Het mag duidelijk zijn dat in die context opleiders een belangrijke rol spelen. De aanbevelingen hebben daarom vooral betrekking op opleiders en werkplekbegeleiders, omdat zij een belangrijke rol spelen in de ontwikkeling van de student als toekomstig beroepsbeoefenaar.

De aanbevelingen zijn naast individuen bedoeld voor managementteams, innovatieteams, decanen en stagebureaus van lerarenopleidingen. Daarnaast zijn adviezen voor opleidingsscholen geformuleerd en ten slotte enkele algemene adviezen voor de overheid. Natuurlijk is de student ook zelf verantwoordelijk voor zijn eigen leerproces en het benutten van de hem geboden begeleiding en/of informatie.

De opleiding

- Zorg voor gerichte **professionalisering van begeleiders** (interne begeleiders, studieloopbaanbegeleiders en werkplekbegeleiders) over: beginsituatie van studenten, mogelijke knelpunten en succesfactoren van allochtone studenten, cultuurspecifieke manieren van communiceren en ondersteunende faciliteiten als sollicitatietraining of taalondersteuning. Nodig is om als begeleider kennis en vaardigheden te ontwikkelen om de oorzaken van problemen met vinden van werkplek en functioneren te achterhalen. Taalvaardigheid kan daarbij een rol spelen, maar is niet de hoofdoorzaak. Zorg voor professionalisering in het actief begeleiden van studenten bij de ontwikkeling naar zelfstandigheid.
- Zorg voor een gerichte **intake** van studenten, waarbij o.a. de talige competenties goed in beeld worden gebracht, evenals bekendheid met de alledaagse werkelijkheid in de school, beschikken over netwerk, ervaring met solliciteren, studieplanning.
- **Neem de tijd voor goede informatievoorziening, ook mondeling**
De drempel om op een begeleider af te stappen ligt voor een aantal allochtone studenten veel hoger. Zorg dat studenten de weg weten naar en de planning van ondersteunende faciliteiten, zoals sollicitatietraining en taalondersteuning. Vertrouw niet teveel op schriftelijke informatievoorzieningen of websites.
- Voor neveninstromers is het nodig dat in het begin van de studie aandacht wordt besteed **aan de Nederlandse onderwijscultuur**. In andere culturen kan een andere opvatting over leren heersen. Maak duidelijk wat we van een student verwachten (zelfstandigheid, vragen stellen, kritische houding, etc.). Zorg voor een variabele introductie-periode waarbij studenten die nog niet klaar zijn voor werken in de school geholpen worden. Denk aan: meer informatie over het Nederlandse onderwijssysteem, de mogelijkheid tot meelopen met

een medestudent, informele bezoeken naar verschillende scholen of een oriënterende stage. Neem specifieke onderdelen op in het persoonlijk ontwikkelingsplan van studenten en stimuleer en ondersteun studenten in een ontwikkeltraject.

- Ontwikkel gezamenlijk een goede **invulling van de begeleiding** (in studieloopbaanbegeleiding, werk-ervarings-reflectiebijeenkomsten e.d.)
Onderdelen daarvan zouden moeten zijn:
 - Expliciet bespreken van de doelen van competentieontwikkeling.
 - Leer studenten verwoorden wat hun kwaliteiten zijn (tweetalig, multiculturele ervaring, etc.). Coach niet alleen op ontwikkelpunten maar juist ook op profilering van sterke punten.
 - Breng de studieplanning extra onder de aandacht bij allochtone studenten, zeker bij nieuwkomers is de structuur van het onderwijs niet altijd helder.
- **Verdoezel de knelpunten niet:**
 - Zorg dat allochtone studenten op de hoogte zijn van veel voorkomende problemen bij andere allochtone studenten en hoe ze dit kunnen voorkomen of oplossen.
 - Zorg voor een veilige sfeer waarin studenten zich vrij voelen met vragen en problemen te komen. Maak onderwerpen als 'discriminatie op de arbeidsmarkt' bespreekbaar.
 - Betrek alle studenten bij deze materie en maak het niet tot probleem van de allochtone studenten alleen.
 - Benut terugkombijeenkomsten ("WER") voor onderlinge uitwisseling van ervaringen bv. m.b.t. de Nederlandse onderwijscultuur.
 - Bespreek de materie ook met de scholen en stimuleer dat scholen gemotiveerd worden voor het aannemen van allochtone studenten (bijvoorbeeld binnen de stuurgroep). (zie ook hieronder, 'afstemming') Zorg voor meer sturing naar erkende opleidingsscholen met een goede opleidingsinfrastructuur.
- Zorg voor goede **begeleiding van het sollicitatieproces** voor studenten die moeite hebben met het vinden van een leerwerkplek.
Dit soort zaken kunnen mogelijk gemaakt worden door: extra begeleiding binnen de SLB of een studentmentorsysteem met een ouderejaars student.
- Er is **afstemming nodig tussen opleiding en opleidingsschool**. Zoek uit of de huidige verdeling van begeleidingstaken en verantwoordelijkheden (studieloopbaanbegeleider, werkplekbegeleiders, (school)institutenbegeleiders, schoolopleiders) efficiënt is. Voor studenten is het vaak onduidelijk wie waarvoor verantwoordelijk is en ze kunnen niet altijd bij iemand terecht met vragen over vakdidactiek.
Werk aan betere informatievoorziening naar de scholen met betrekking tot de eisen van de opleiding en beginsituatie van de student. Dit geldt vooral voor niet-opleidingsscholen en vormt niet alleen bij allochtone studenten een knelpunt. Specifieke aandachtspunten in de begeleiding dienen door institutenbegeleider en werkplekbegeleider tijdig te worden benoemd in overleg met de student.

- **Faciliteiten**

Zoek ruimte, bijvoorbeeld binnen diversiteitsbeleid en flexibiliseringsbeleid van de instelling, om met name bij neveninstromers in de eerste studiefase meer contacttijd te kunnen leveren. Het begrijpen van de opleidingsopzet en het zoeken van een leerwerkplek, cruciaal voor een goede start, vragen om meer communicatie met studieloopbaanbegeleiders dan momenteel gerealiseerd kan worden.

De scholen/ werkplekbegeleiders

- Besteed aandacht aan de communicatie tussen school en opleiding. Dit geldt vooral voor niet-opleidingsscholen en vormt niet alleen bij allochtone studenten een knelpunt.
- Besteed bij eerstejaars studenten expliciet aandacht aan de structuur en cultuur van de school en het Nederlandse onderwijssysteem.
- Zorg dat je als begeleider zicht hebt op de bezigheden van de student en geef gerichte feedback op de werkplek.
- Stem de werkzaamheden van de student zoveel mogelijk af op de leerdoelen van het betreffende leerjaar.
- Houd bij het begeleiden rekening met uitgangssituatie, mogelijke knelpunten en succesfactoren van allochtone studenten en cultuurspecifieke manieren van communiceren.
- Neem relevante punten op in het persoonlijk ontwikkelingsplan van studenten.
- Benut de positieve motieven/ ervaringen met allochtone studenten en breng deze naar buiten toe, bijvoorbeeld naar team en schoolbestuur.
- Neem ook als school de verantwoordelijkheid voor het goed opleiden van allochtone studenten.

De overheid

- Om discriminatie op de arbeidsmarkt te voorkomen, is het van belang dat de overheid investeert in positieve beeldvorming in de politiek en de media over allochtonen.
- Goede begeleiding van studenten op scholen vraagt om professionalisering en begeleidingstijd voor de scholen. Investeer in ontwikkeling van interculturele vaardigheden van alle begeleiders, zowel op de scholen als op de opleiding.
- De teruglopende contacttijd tussen studenten en opleiders maakt de fase van werkplekzoeken tot een kwetsbaar moment in de opleiding van met name neveninstromende studenten uit etnische minderheidsgroepen. We bevelen aan om na te gaan welke uitbreiding van contacttijd, geoormerkt en gericht ingezet in deze studiefase, problemen met het werkplekleren voor deze specifieke groep kan verminderen.

Dankwoord

Voor de totstandkoming van dit onderzoeksrapport gaat onze dank ten eerste uit naar de (anonieme) deelnemers aan dit onderzoek: de studenten, de begeleiders binnen de lerarenopleiding van de Hogeschool Utrecht en de werkplekbegeleiders op de scholen. Hun inbreng is van grote waarde geweest voor dit onderzoek.

Daarnaast bedanken wij de mensen die het rapport van belangrijk commentaar hebben voorzien: José Beijer, Karin Vogelaar, Gerrit Huisman, Radha Gangaram Panday en Maaïke Hajer.

Literatuur

Investeren in meer allochtoon onderwijspersoneel. Plan van aanpak Full Color II, 2004 – 2007. Den Haag 2004.

Beijer, J. (2006), Ghita, Mohamed, Nadya en Omer op de HBO-opleiding. Vier casestudies van HBO-studenten. Utrecht, Hogeschool Utrecht, Lectoraat Lesgeven in de multiculturele School.

Schipper, L. , bezoek John Leerdam aan Instituut Archimedes over 'Werkplekieren allochtone studenten van Instituut Archimedes'. Verslag, 23 juni 2006 (intern).

Visser, A. (2005), Stagebegeleiding met een multiculturele inslag. Full Color doet onderzoek op stagescholen en pabo. Full Color Nieuws nr. 2, 2005.

www.breekijzer-johnleerdam.nl